

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ І ПЕРЕДПЛАТНИКИ!

Попередні підсумки передплатної кампанії на 2021 рік змушують нас робити це звернення. Як відомо, наприкінці листопада 2020 року наш недолугий Кабмін заборонив бюджетним установам і організаціям через поширення COVID-19 передплачувати газети і журнали. Ця заборона передплати періодики стала ще одним стрес-фактором для ринку друкованих ЗМІ, який і так перебуває у кри-

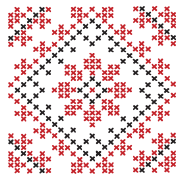
зовому стані та потребує урядової підтримки. Натомість минулого року урядом було «вкрадено» найактивніший місяць передплатної кампанії. Завдяки неймовірним зусиллям Національної спілки журналістів України Кабмін все-таки вніс зміни в попередню постанову, якими дозволив проводити передплату. І, попри те, що для передплати дорогий кожен день, лише 29 грудня ця поправка до постанови набула чинності, що вже не врятувало передплату на перші місяці 2021 року... Проте, незважаючи на

це, ми все-таки продовжуємо видаватися.

Цей спарений номер газети «Культура і життя» виходить з додатком спеціальних випусків газети «Кримська світлиця». Сподіваємося, що цей вимушений захід триватиме недовго, і вже зовсім скоро почнуть виходити повноцінні номери нашої газети.

Від імені Видавничого дому «Українська культура» ми щиро вдячні всім, хто передплатив наші видання на 2021 рік! Вітаємо з зимовими святами, бажаємо здоров'я і дякуємо за розуміння та підтримку!

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№1-2 | 15-29 січня 2021

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

«ХАТАФЕСТ» ЄДНАЄ ТВОРЧИХ ОСОБИСТОСТЕЙ СОБОРНОЇ УКРАЇНИ

Розпочавши свою роботу 21 листопада 2020 року і завершивши її 7 січня 2021 року, в соціальній мережі Фейсбук відбувся Перший мистецький online-фестиваль «ХатаФест», який об'єднав у єдину українську родину понад 130 творчих особистостей соборної України.

Організатори фестивалю – КЗ «Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олеса Гончара» та Громадські організації «Херсонське обласне бібліотечне об'єднання» і «Українська Хата – талантами багата» – засвідчують неабияку активність поетів і читців, композиторів та авторів-виконавців, майстрів народних ремесел та солістів-вокалістів, творчих вокальних колективів і шанувальників української національної кухні з Херсонської та Миколаївської, Полтавської та Київської, Рівненської та Львівської, Івано-Франківської та Хмельницької, Дніпропетровської та Черкаської областей.

Хочеться висловити окрему вдячність усій інтернет-спільноті соціальної мережі Фейсбук, завдяки активності якої і в загальнодоступних групах, і на особистих сторінках друзів учасників фестивалю демонструвалися відео, які мали певну популярність. Деякі з них навіть набрали величезну, як для першого фестивалю, кількість переглядів та лайків.

Так, серед поетів найбільшу кількість переглядів (1612) набрала поетеса з міста Берлін (Німеччина) Надія Теленчук з власною поезією «Одягайся» та Наталя Жовнір (м. Полтава, 299 переглядів) з власною поезією. Найбільшу кількість лай-

ків набрали поетичні твори «Під подушку синочку» Світлани Кошолоп (150 лайків) з села Надеждівка Білозерського району Херсонської області, «Диво з ароматом мандарин» Тетяни Леонтєвої (149 лайків) з міста Херсон та автор тексту пісні «Жінці» Юрій Кархут (м. Львів). Пісня «Жінці» В. Сірого на слова учасника фестивалю Ю. Кархута набрала за період фестивалю понад 80 лайків. А автор тексту пісні «Літо за містом» Галина Запороженко (м. Миколаїв) у співавторстві з композитором і виконавцем Віктором Гембарою набрала найбільшу кількість переглядів – 589.

Серед авторів-виконавців власних пісень слід відзначити Ольгу Багдай (м. Львів) з піснею «Стежками правди» (64 134 перегля-

дів) та Наталію Ярмошевич (м. Дубровиця Рівненської області) з піснею «Кавове танго» (2 884 перегляди). У номінації «Вокальне мистецтво» найбільшу кількість переглядів набрали майстри вокального мистецтва Debrian (м. Івано-Франківськ, 3 992 перегляди) з піснею «Ти – моє все» Р. Вишневецького на слова Р. Бойчука, Іванка Мудрик (м. Львів, 932 перегляди) з піснею «Різдво» І. Мамушева на слова А. Роговцевої та Антон Коломієць (м. Херсон, 328 переглядів) з піснею «Горить вогонь». А найбільшу кількість лайків набрали співаки Іван Бурлака (м. Херсон, 91 лайк) за виконання пісні А. Білецького на слова О. Олексюка «Пісня про Херсон» та Алла Бійчук (с. Горохівське Баштанського району Миколаївської області, 82 лай-

ки) за виконання пісні А. Попова «Там, на Україні».

Серед читців слід відзначити наймолодшого учасника фестивалю 5-річного Івана Бабенка (м. Чигирин Черкаської області, 134 перегляди та 41 лайк) з віршем Надії Мейхер «Малювала мишка», 12-річну Христину Філяс (с. Гоголів Червоноградського району Львівської області, 75 лайків) з віршем невідомого автора «Про Миколая» та Іванку Мудрик (м. Львів, 630 переглядів) з віршем Альбіни «Вдихни мене».

Серед 15 вокальних ансамблів на фестивалі найбільшу популярність здобули львівський гурт «Забовляночка» з піснею «Біжи, струмочку» (5 205 переглядів, 113 лайків), народний ансамбль народних інструментів «Ладоніта» (с. Чулаківка Голопристанського району Херсонської області, 983 перегляди) з піснею «Біля тополі» та народний ансамбль народної пісні «Велетняночка» (с. Велетенське Білозерського району Херсонської області, 805 переглядів) з піснею О. Полівода на слова С. Українець «Йшла до Бога Україна». Серед ансамблів також чималу кількість лайків (90 лайків зі 100 переглядів) здобув народний ансамбль народної пісні «Макітерка» (с. Пам'ятне Голопристанського району Херсонської області) з українською народною піснею «В коморі мука».

У номінації «Національна кухня» фарширована щука від Світлани Кошолоп (с. Надеждівка Білозерського району Херсонської області) здобула на фестивалі 319 переглядів та 121 лайк, а «Віршований рецепт куті» Тетяни Леонтєвої та Олександра Поліщука (м. Херсон) за стислий термін здобув понад 30 переглядів.

Низький уклін усім учасникам фестивалю «ХатаФест» у номінації «Народні ремесла», які за стислий термін привабили по-

над 2 тисячі користувачів мережі Фейсбук. Найбільше переглядів (2579) здобув Павло Жебровський з села Надеждівка Білозерського району Херсонської області, а найбільшу кількість лайків (91) серед учасників фестивалю здобула майстриня Світлана Мішина з села Велетенське Білозерського району Херсонської області. Всього один композитор Ольга Тимошенко з села Стара Збур'ївка Голопристанського району Херсонської області представила свої композиторські знахідки. Їй наша шана і повага. Сподіваємося, що наступного разу ми почнемо більше нових музичних композицій та пісень від сучасних українських композиторів.

Хочеться також низько до землі вклонитися нашим зірковим гостям фестивалю: заслуженому артисту України Віктору Гурбі, популярній українській співачці МаріАнні Гавриш та популярному українському гурту «B&B Project» – за підтримку фестивалю своїми творчими концертними номерами, що наснажило багатьох краян долучитися до кола учасників зазначеного фестивалю. І, звичайно ж, ми щирозсердно дякуємо талановитій художниці Інні Красновській-Кафтан за емблему фестивалю, яку за кілька місяців впізнають тисячі відвідувачів соціальної мережі Фейсбук. Сподіваємося, що на весні наші друзі у мережі будуть ще більш активними.

Олег ОЛЕКСЮК,
заслужений працівник культури
України, керівник проєкту
«Українська Хата – талантами багата»

МАРКО МЕЛЬНИК: «У ЦІЙ ВІЙНІ ПЕРЕМОЖЕ НЕ ЗБРОЯ, А ДУХ, КУЛЬТУРА І МОВА»

Нещодавно Видавництво Марка Мельника випустило в світ у серії «Видатні українці» Бібліотеки Історичного клубу «Холодний Яр» дванадцять книг – «Донбас: радість і біль. 2014-2020». Це – збірка нарисів про понад сотню героїв українсько-російської війни 2014-2020 років на Донбасі. І це тільки незначна частина тих, хто, нерідко ціною власного життя, зупинив московську агресію проти України. Видання багато ілюстроване фотопортретами героїв.

Офіцер Олександр Серпак пише: «На сході України йде неоголошена війна з Росією, війна тотальна, з використанням стрілецької зброї, артилерії, авіації, бронетехніки, пропаганди. Як і в минулому, так і тепер найкраще проявили себе українські добровольці. Раніше ці хлопці творили УСС, Армію УНР, УПА, дивізію «Галичина», тепер – «Азов», «Донбас», «Айдар», батальйони територіальної оборони «Волинь», «Одеса», 9-й БТО... Всі вони вкрили себе славою на полях битв за Україну – як і колись сотник 3-ї Залізної дивізії Армії УНР Юхим Муха та його син Леонід, кулеметник дивізії «Галичина». 1943-го в дивізію пішли тисячі добровольців. Тепер їхні сини та онуки у Збройних силах України, Національній гвардії та добровольчих батальйонах обстоюють незалежність Батьківщини. Поруч із ними й нащадки тих, хто воював у лавах Червоної армії, по інший бік барикад. Мені здається, що це й стане запорукою нашої перемоги. Запорукою перемоги є й жертвенна допомога волонтерів. Один з них – 89-літній козак, багатолітній політ'язень сталінських таборів Леонід Муха. Він надавав допомогу бійцям 9-го батальйону, що боронять с. Гранітне Донецької області».

Василь Сліпак 19 років прожив у Парижі, був солістом паризької опери, але з початком російської агресії полишив кар'єру та повернувся захищати Україну. Він загинув на фронті під Донецьком у лавах «Правого сектору».

Мужність героїв фантастична. Старший сержант Сергій Козак, якому хірурги пришили відірвану ногу через п'ять годин після поранення, повністю відновився і повернувся в зону АТО».

Танк під командуванням капітана Олександра Лавренка захопив блокпост противника, але підірвався на фугасі. Члени екіпажу Олександр Вохромєєв і Андрій Кулягін загинули. Командир Лавренко був тяжко поранений. Не бажаючи потрапити в полон і допустити захоплення танка, козак з Лозової Олександр Лавренко підірвав себе в бойовій машині.

Володимир Статій біля села Піски на Донеччині був поранений у живіт і підірвав себе гранатою, забравши із собою на той світ чотирьох ворогів.

Учитель інформатики Олег Чепеленко із Харківщини став снайпером 92-ї Окремої механізованої бригади ЗСУ. 7 серпня 2015 року його взяли в полон. Коли вели у ворожий стан Чепеленко несподівано вхопив терориста і кинувся з ним на розтяжку. Пролунав вибух. Терорист загинув. Не стало й Олега. Він був єдиною дитиною у батьків. Прожив 28 років.

Ліля-Лола Ярош розповідає про козака «Вінницю»: «Він – боєць батальйону «Донбас-Україна». З автоматом у руках захищає Батьківщину. Зараз на передовій, в окопах, по пояс у багноці. Нога ампутована вище коліна. Поранення дістав у бою з російськими десантниками в Іловайську в серпні 2014 року. Героям слава!».

Митці воюють і зброєю, і мистецтвом. 13 травня 2019 року у Східноєвропейському національному університеті ім. Лесі Українки репрезентували 135 портретів військовослужбовців батальйону «Айдар». Їх створив на склі снайпер цього підрозділу, військовий інвалід 2 групи, студент IV курсу факультету культури і мистецтв Руслан Кашаюк.

Вже виросло покоління людей незалежної України. Ці люди йдуть у бій за Батьківщину і нерідко гинуть. Так, в Обухові похоронили 38-літнього командира зенітно-ракетного взводу 4-ї бригади Національної гвардії України Олександра Марківа. Він захоплювався історією доби УНР, був реконструктором. Олександр Марків брав участь у зйомках фільмів про Визвольну боротьбу україн-

ського народу, зокрема, у створенні фільму Олександра Домбровського і Романа Ковалю «Юрій Горліс-Горський», фільму Володимира Бондаренка «Холодний Яр. Воля України – або смерть», фільму Івана Канівця «Українська революція», у художньому фільмі Олеся Саніна «Поводир», у реконструкціях подій доби УНР і навіть боїв за завод «Арсенал», в історико-просвітницьких фестивалях, презентаціях книжок про Визвольну боротьбу, зокрема й Історичного клубу «Холодний Яр». Марків приїздив з родиною в Трипілля до пам'ятника отаману Зеленому і говорив, що з окупантами треба чинити так, як чинив отаман Зелений.

Наші воїни захищають Україну в боях проти російської армії. Комбат 72-ї ОМБр ім. Чорних запорожців майор Віктор Скатерний згадує: «З прикордонниками оглянули підбиту машину «граду». Новини по телебаченню розповідали, що з «градів» та інших артсистем стріляють курсанти артилерійських училищ РФ. Так і було. Біля обгорілого «граду» лежали два трупи російських курсантів з військовими квитками ростовського училища (зараз філія Військової академії Ракетних військ стратегічного призначення ім. Петра Великого). Цих ми реально «поклали»».

А ось ще один спогад майора Скатерного: «Якось накрили автоколонну росіян у лісосузі, де вони розбили табір. Ми засікли рух автомобілів у балці й відкрили вогонь з мінометів на просіювання, а потім зачистили зелений масив з гармат БМП. Після цього в полон не було кого брати. Хто не загинув від вогню ЗСУ, був убитий під час детонації боеприпасів у ма-

шинах. Усі покійники були вдягнені в форму армії Росії, але всі були без документів та знаків розпізнавання».

Командир 1-ї Окремої штурмової роти ДУК «Правий сектор» Дмитро Коцюбайло із Івано-Франківщини застерігає: «Ніхто не має права кликати іншу державу в Україну. Це – наша земля, українська. Не подобається щось? Їдь. Відчуваєш себе поляком, білорусом – їдь у ці країни, живи там. Подобається «руській мір»? Чемодан – вокзал – Росія! Цілісність держави – найважливіше. Я не люблю вести дискусії, когось повчати. Мені подобається вислів Романа Шухевича: «Розмова з окупантом не може тривати довше автоматної черги».

Боєць ДУК «Правий сектор» Сергій Табала занотовував у щоденнику: «Я завжди мріяв бути лицарем, завжди хотів жити по совісті, моралі, чесності... Так, аби на мене рівнявся весь світ. Я зміну цей світ, бо хто це зробить, якщо не такі, як ми! Потрапив на Майдан, і моя ідейність виросла геометрично, а мої погляди на світ стали більш консервативними, і я вирішив, що як націократ просто зобов'язаний підтримувати мову та культуру, тому почав розмовляти українською. Я – націоналіст, і з цього шляху не зійду до кінця мого життя, бо більшого кохання, ніж моя Україна, не знайду та не шукаю... Мій націоналізм впливає не тільки з моєї любові до нашої нації, а й з моєї любові до родини та моєї турботи про них. Для мене честь – померти за Україну! Шкода, що за нашу країну я можу померти тільки один раз».

Сергій Табала загинув 6 листопада 2014 року в боях за Донецький аеропорт.

Поруч із чоловіками Батьківщину захищають і жінки. Ірина Цвіла стала до лав добровольчого руху разом зі своїм чоловіком. Вона говорить про мешканців Донбасу: «Я не дуже багато знала про схід, майже там не бувала. Люди з того краю, з якими я спілкувалася, були переважно «свободівцями». А вони, самі розумієте, – не показник, бо більшість на сході – нащадки росіян-переселенців. Вони чекають приходу Росії. І все ж на Донбасі чимало патріотів, гідних і мужніх людей – я з ними особисто знайома. Бути патріотом на Донбасі важче, ніж у Львові чи Києві. На них чинять шалений тиск – і в будинку, і на роботі, трощать їхні машини, зводять наклепи, доноси. Саме за людей, які не боялися висловлювати й обстоювати українську позицію, варто боротися. Їм треба допомогти, а не створювати комфортні умови тим, хто ненавидить нашу державу».

А ось враження Ірини Цвілої від життя в тилу: «Перші мої приїзди оберталися на депресію – я потрапляла в інший світ. Музика, дискотеки, нічні клуби, пиво рікою... Ще й питають: «Ну як, там ще стріляють?». Кажу, що там не тільки стріляють,

там ще й убивають. Одна з причин байдужості – неправильна інформаційна політика. Та вся країна має жити війною! А бачимо інше: телевізор забитий розважальними передачами, фільмами, серіалами, футболоми... Все це відвертає людську увагу від основної проблеми. Ганьба всім, хто не вважає цю війну нашою спільною, хто досі не долучився!».

Волонтерка із окупованої Авдіївки Аліна Косівська розмістила на своїй сторінці у Фейсбукі пост: «Мені сьогодні 21. Я не святкую, ні. Я на війні з 16 років. П'ятий день народження проводжу тут. По клаптиках відгризаючи у ворога свою рідну землю. Копаючи її лопатою, повзучи по ній у невідомість, розглядаючи її з неба. Крок за кроком. П'ятий рік я борюся за наші міста – за кожного жителя, кожну вулицю, кожен будинок. Роблю все можливе і неможливе, щоб жовто-синій прапор розвіювався над моїм містом і в серці кожного жителя. Я без емоцій дивлюся в очі смерті, але плачу від щастя, коли моя Авдіївка співає український гімн. Я віддала боротьби за кожен клаптик Донбасу свою молодість і своє здоров'я. Близькі мені люди віддали за мою землю життя. І я не готова дарувати ворогу ні сантиметра цієї землі. Чуєте, новообрані? Ви не можете забрати у нас те, за що ми боролися. За це заплачена занадто висока ціна».

За свободу України воюють і люди з інших колишніх республік СРСР. Гіоргі Хв'ічія пройшов усі етапи грузинсько-російської війни, з початком війни в Україні приїхав допомогти обстоювати нашу незалежність. На запитання «Чому ви тут?» грузин Хв'ічія відповідав: «Українці допомагали нам, коли війна прийшла в наш дім, тож моїм обов'язком є допомогти вам тепер». Він повинчався з українкою Ларисою, але загинув 30 червня 2016 року.

А 31 жовтня 2017 року на Донбасі загинув за незалежну Україну ще один грузинський герой – Гіоргі Саралідзе.

Віктор Матюхін переїхав із Казахстану в Україну, вивчив українську мову. Він був найстаршим бійцем 1-ї штурмової роти ДУК «Правий сектор». Боровся проти ворогів України до останньої хвилини свого життя.

Люди українського походження їдуть боронити землю своїх предків. Марко Паславський народився і виріс у США. Але приїхав в Україну і став тут успішним бізнесменом. 55-річний Паславський пішов воювати за свободу України і загинув 19 серпня 2014 року в бою під Іловайськом.

На війні багато людей усвідомили значення української мови. Роман Коваль розповідає про снайпера з Горлівки: «До війни Микола Воронін був космополітом. Йому було байдуже, де жити. Навіть хотів оселитися в Росії. Мало того, захоплювався Путіним, вважав його лідером,

який зможе об'єднати слов'ян у єдину державу. Але коли побачив, кого він прислав на Донбас і що вони там коять...».

Микола Воронін ділиться спогадами: «Коли навесні 2014-го сепаратисти захопили Донецьку ОДА, я прикинувся одним із них. «Варився» в тому смердючому лігві кілька днів. Бачив, як вони катують людей... Вся «русня» однакова. Коли з ними вести перемовини, вони починають задирати носа. А коли їх б'єш, то відразу тікають, підбгавши хвости».

М. Воронін розмірковує: «Я збагнув, що в Путіна і російської педерації не було б жодного шансу зробити те, що вони скоїли в Криму і на Донбасі, якби там цінували Україну, нашу мову і культуру. Жодного шансу! Розумієте?! Ніхто б не загинув із тих, хто пішов до небесної бригади. Не гинули б діти, не руйнувалися б міста і долі. Працював би Донецький аеропорт. Русня не захопила б і метра нашої землі – якби нас захищала наша мова і культура. Гебнія це розуміла. Ось чому нещадно переслідувала наших героїв за мову. Нащадки забули про біль дідів. І вважають, що можна любити Україну і говорити російською. Та це те саме, що кохати чоловіка, а у вихідні займатися проституцією – «для розширення горизонту». Починаємо говорити українською, шановні!».

Українська книга надихає героїв. Нащадок повстанського роду Цедиків із Трипілля Антон Цедик, який загинув під Іловайськом 29 серпня 2014 року, з дитинства багато читав і на війну пішов з «Кобзарем» Тараса Шевченка і книгою Романа Ковалю «Отаман Зелений».

Продовжує боротьбу за Україну Андрій Чорний із Харкова. 2007 року він дізнався з книжки Романа Ковалю «Коли кулі співали», що є правником чорноліського повстанця із загону отамана Мефодія Голика-Залізняка. Почав розпитувати бабусю, і вона підтвердила, що прадід воював за Україну.

Президент Історичного клубу «Холодний Яр» Роман Коваль розповідає: «2015-го пішов захищати Маріуполь із книгою «Похід Болбочана на Крим» Володимир Калюжний з Одещини. А скільки добрих справ на фронті зробили «Холодний Яр» Юрія Горліса-Горського, «Історія Холодноярської організації» і «Чорні перемагають», які мені пощастило впорядкувати і видати (останнім разом з Валерієм Мартишком)! Наприкінці березня 2020 року друг «Серпень», заступник комбата 93-ї бригади, написав мені: «Зараз читаю «Скажи батькам, що був чесний». Ваша книга випромінює величезну енергію і надихає мене на службу в лавах 93-ї бригади «Холодний Яр». Я тихо радію, що мої книжки воюють на фронті. Але як жаль полеглих друзів – вони ж найдорожчі для мене люди!».

Доброволець батальйону «Азов», а нині видавець Марко Мельник стверджує: «Лінія розлому пролягала і пролягає через Донбас. Її межею стали мова та люди, які агресивно відмежувалися від усього

українського. Або були байдужі до нашої держави. Або не бажали відмовлятися від звички розмовляти російською – мовою наших поневолювачів. Свідомість таких «жителів» десятиліттями формувалася навколо московської «культури» і «язика». А українськість цілеспрямовано маргіналізувалася через магнетичний вплив телебачення та інших інформаційних ресурсів. Українську мову перевели у статус меншовагтисної, провінційної, непрестижної. На війні я бачив багато російськомовних людей – з Харкова, Одеси, Криму, Луганська і Донецька. У наших шанцях на Донбасі нерідко можна почути чужу мову. Зазвичай від мобілізованих. Та участь у кривавих боях проти росіян кардинально змінила свідомість. Не всі, хто воює за Україну, мають її в серці. Але ті, хто має Батьківщину в серці й витримує тиск війни, доходять до переконання: ключем до розгадки (і розв'язки!) цієї війни є мова. Саме вона – наш щит, наша особливість, маркер, який визначає нашу неповторність. І робить можливим життєдайний поділ на «свій – чужий». Ми надто довго не надавали значення мові як могутньому елементу власної оборони. Тому й став можливим підлий московський сценарій «захисту» російськомовних. Тому й сформувалася агресивна більшість, якій «усе одно, якою мовою розмовляти». Насправді їм не все одно... Що ж робити? На це запитання мають відповіді і російськомовні борці за Україну. Дехто з них, щоб полегшити собі життя, заявляє, що є російськомовним українським націоналістом. На мій погляд, це нісенітниця. Це те саме, що безалкогольна горілка для росіян. На чію користь вирішати «російськомовні українські націоналісти» кардинальне питання: хто кого? «Язик» з їхньою допомогою остаточно знищить українську мову чи українська мова все ж витіснить російську за межі своїх кордонів? Передусім, треба створити для своїх дітей Україномовне (й українське за духом!) середовище, захистити їх від ворожого впливу російської мови. Велика кількість щирих людей з окупованих територій, які воювали поруч зі мною у 2014-2015 рр., ставали Україномовними на мої очах. Хоча це було непросто. Але здорова людина опановувала рідну мову, перетворювала її на знаряддя захисту і зброю. Чимало вояків зрозуміли, що українська книжка часом ефективніша від автомата, який стріляє у ворога. У цій війні переможе не зброя, а дух, культура і мова. Говори і стрілай українською! Захисти межу між своїм і чужим!».

Роман Коваль робить висновок: «Кожна культурна нація ставить себе до своїх захисників як до святих. Так маємо ставитися і ми. Кожна культурна нація творить культ захисників Вітчизни. Так маємо робити і ми».

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ, директор Ірпінського історико-краєзнавчого музею

ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА» ОГОЛОСИВ ЛАУРЕАТІВ ВІДЗНАКИ «ОБЛИЧЧЯ РОКУ»

Від 2014 року редакція газети «Культура і життя» (з 2019 року засновником є ТОВ «Видавничий дім «Українська культура») щорічно визначає лауреатів відзнаки «Обличчя року».

Євген БУКЕТ

І лауреатами стають люди, які потрапили на перші шпальти нашої газети і є не лише обличчями з обкладинок «КіЖ», а й уособлюють нову Україну, що народилася у вогні Революції Гідності і загартовується на фронтах гібридної російсько-української війни.

2020 рік був непростим у багатьох сенсах. До війни, що не вщухає, попри задеклароване владою «перемир'я», додалася пандемія коронавірусної хвороби, боротьба з якою тяжко вдарила по галузі культури. Пережити цей рік багатьом допомогли не лише військові і медики, а й духовні світочі, інтелектуали, які, незважаючи на загальний песимістичний настрій, знаходили сили, щоб заряджати всіх навколо вірою в Україну, її світле майбутнє.

Саме таких людей Видавничий дім «Українська культура» вирішив відзначити за підсумками 2020 року. Отже, лауреатами відзнаки «Обличчя року» – 2020 стали:

Митрополит Сімферопольський і Кримський Климент – за жертвну архіпастирську працю в умовах утисків та гоніння;

Письменник **Роман Коваль** – за щоденну кропітку працю із утвердження української України та вшанування пам'яті борців за її незалежність;

Доктор історичних наук **Ігор Гирич** – за багатолітні дослідження історії України, зокрема, фундаментальні студії з грушевськознавства, липинськознавства та киевознавства.

Зараз дуже складна ситуація на окупованому Кримському півострові, де впродовж усього минулого року окупанти намагалися повністю знищити присутність Православної церкви України. До 2014 року на території Криму діяло 49 релігійних громад, які належали до Української православної церкви Київського патріархату. Сьогодні на території Криму залишилося 6 релігійних громад, три із них – під загрозою припинення існування. Своє право молитися в українській церкві віряни

на чолі з владикою Климентом шість років поспіль відвойовують у російських судах і в Європейському суді з прав людини, шукають захисту в ООН. Уже кілька років у церкві відбирають Кафедральний собор святих рівноапостольних князя Володимира та княгині Ольги в Сімферополі, в Євпаторії з липня минулого року намагаються, згідно з судовими приписами, знести храм. У таких нелюдських умовах від початку окупації живе і звершує архіпастирське служіння духовний лідер українців Криму митрополит (до 9 серпня 2020 р. – архієпископ) Климент.

Попри те, що 2020 рік був непростим, він виявився надзвичайно плідним для письменника, президента Історичного клубу «Холодний Яр» Романа Ковалю. У співавторстві з іншими членами історичного клубу вийшло друком п'ять його нових книг, ще кілька були перевидано. Так, у січні 2020 року в Києві у Музеї революції гідності було презентовано третій том енциклопедії «Подебрідський полк» Армії УНР». У трьох томах цього видання – 1000 фотографій і біографій здебільшого невідомих вояків Армії УНР, УСС, УГА, вільних козаків, повстанців і отаманів. У березні вийшла книжка «Житомирщина в боротьбі», у квітні перевидано «Історію України-Русі» Мико-

ли Аркаса, де Роман Коваль виступив упорядником і автором передмови.

Влітку у видавництві Марка Мельника побачили світ ще дві книги Романа Ковалю: «Донбас: радість і біль» та «Жінки у Визвольній боротьбі. Історія, біографія, спогади. 1917-1930», а у жовтні – «Полковник Болбочан. Спогади, свідчення, документи». Також наприкінці 2020-го Марко Мельник перевидав книгу «Батькам скажеш, що був чесний». Крім того, Роман Коваль як редактор видав 12 чисел газети «Незборима нація», яку впродовж усього року «Культура і життя» рекомендувала передплатити нашим читачам.

Інтерв'ю з одним із найавторитетніших істориків сучасності – доктором історичних наук Ігорем Гиричем з нагоди Дня незалежності стало чи не найрезонанснішою публікацією в «КіЖ» минулого року. Ігор Гирич завжди тримає руку на пульсі сьогодення, проектує нинішні події на площину вічності, тому кожен його виступ, присвячений «вузловим» чи концептуальним проблемам української історії, змушує замислитися щодо різноманітних способів конструювання й репрезентації нашої минувшини, котрі тою чи іншою мірою пов'язані із соціо- та етнокультурним спадком. Ігор Гирич по-особливому відчуває часопростір України і дозволяє кожному поціновувачу його творчості відчути зв'язок між сьогоденням, минулими і майбутніми поколіннями українців.

Такими є лауреати відзнаки «Обличчя року» 2020 року. Читайте газету «Культура і життя» – живіть у ритмі української культури.

ПРИНАГІДНО

Лауреати відзнаки «Обличчя року» 2014-2019 рр.

2014 – Наталія Мусянко, Андрій Курков, Олег Свірко.

2015 – Мар'яна Садовська, Юрій Нерослік, Рустем Скібін.

2016 – Анастасія Дмитрук, Юрій Косін, Іван-Ян Машталір.

2017 – Володимир Слєпченко, Юрій Журавель, етно-рок фундація TaRuta.

2018 – Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет, Митрополит Київський і всієї України Епіфаній, Олег Сенцов, Петро Порошенко.

2019 – Іван Переверзєв.

МУЗИЧНЕ СКАЗАННЯ ПРО ДНІПРО ТА УКРАЇНУ

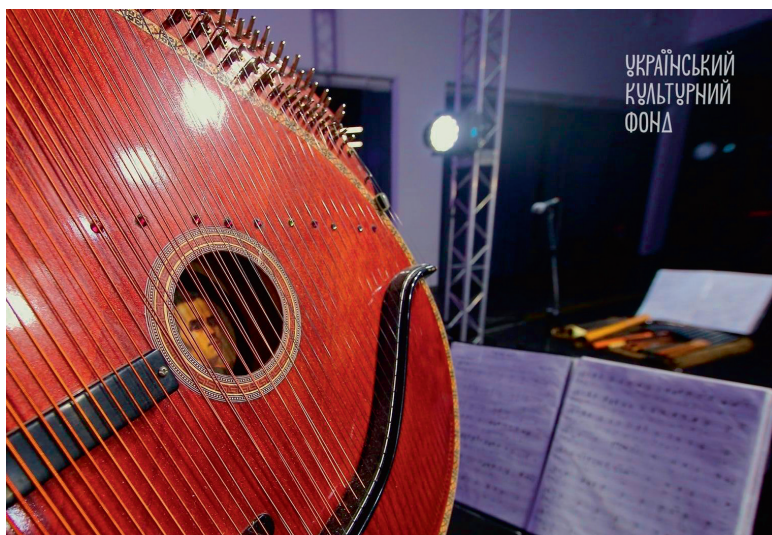
У культурно-мистецькому житті України кінця 2020-го пандемійно-карантинного року відбулося кілька непересічних знакових подій.

Сам масштаб цих подій вражає, але, на жаль, широкий загал поціновувачів української музики майже не долучився до тих інструментально-вокальних, режисерсько-постановчих, кінематографічно-сценічних пошуків і відкриттів, на які таким багатим видався грудневий мистецький Київ 2020-го року.

«Дніпрова Сага» – концертна програма на поезію Тараса Шевченка Київського академічного ансамблю української музики «Дніпро». Колектив на чолі з художнім керівником – народним артистом України Любомиром Матейком та директором і солісткою ансамблю – народною артисткою України Оленою Кулик здійснив аудіо- та відеозапис (телезйомку з метою подальшого розміщення у вільному доступі в інтернеті) твору в 12-ти частинах композитора, заслуженого діяча мистецтв України Володимира Павліковського за ідеєю народного артиста України Василя Вовкуна (він також є автором лібрето). Ця подія стала знаковою для колективу, адже саме у грудні 2020 року ансамбль «Дніпро» святкував 25-річчя з дня заснування.

Сага – епічний, історично-героїчний твір, що чимось нагадує стародавні лицарські романи. Чому «Сага»? Адже у визначенні жанру твору сам композитор пише: «Вокально-оркестрова партита-дума». Певно, щоб підкреслити епічність стилю, змісту й задуму, тут нашого українського слова «дума» було замало... Ефект епічності створюють самі вірші великого Кобзаря, адже звучать з шкільної лави відомі й рідні будь-якому свідомому українцю «І виріс я на чужині», «Причинна», «І серце одпочине», «І мертвим, і живим, і ненарожденим...», «За байраком – байрак», «У нашім раю», «Тече вода з-під явора» та ін. Глибинність цих творів українського Кобзаря, їхня філософічність та епічність і стали виміром справжності, автентичності, тим етнічним кодом, тими цінностями і сенсами, тим орієнтиром, на який спрямовував свої мистецькі пошуки композитор, разом з ним – й виконавці «Дніпрові Саги».

Ефекту оповідальності творам додає наскрізна музична тема, що звучить у виконанні бандури (заслужений артист України Тарас Яницький). Жіночий вокал,

що є основним у творах, не спрощує їх, а, навпаки, – несе водночас світлу й трагічну барви. Саме на цю вокальну лінію покладений великий виконавський обсяг у творі. З цим завданням блискуче справляється народна артистка України Олена Кулик: вона тут і Мати-Україна, і дівчина, яка тужить за своїм козаком, і українська селянка з її побутовими клопотами, і мати, яка заколисує маленьке дитя... Крім яскравих вокальних даних, впливу на слухача, п. Олені притаманні яскравий природний артистизм та дар гіперемоційного самовираження, і – що є немаловажним – філігранна інтонаційна точність у відтворенні авторського музичного задуму.

Окремо наголосимо на тому, що твори В. Павліковського виразно підкреслюють потребу вміння універсального керування власними голосовими можливостями виконавця. Враховуючи інтонаційні труднощі, штрихову техніку, прояви емоційного стану та інші вимоги композитора, з усіма поставленими завданнями може впоратися лише компетентний універсальний співак, який має поглиблене внутрішнє розуміння властивостей власного голосового апарату, а також може паралельно застосовувати традиційні класичні технічні прийоми, штрихи, та сучасні вокальні техніки. Саме такою універсальною виконавицею є п. Олена Кулик. Додамо також, що вокальні теми звучать й у виконанні чоловіків – артистів ансамблю «Дніпро», що додає у твори певної колористики й спонукає слухача спрямовувати свою увагу на авторські музичні підтексти.

До слова, «Дніпрова Сага» – це авторський проект, на всі

100% український! Твір глибоко просякнутий народнопісенними мотивами. Музичні образи повною мірою виростають з фольклорних джерел, проте В. Павліковський прямо не цитує народних мелодій, а творить зовсім нову мелодику, модерну фактуру та сучасну гармонію, але в народному дусі. «Дніпрова Сага» В. Павліковського – знахідка для усіх, кого цікавить живе звучання народних музичних інструментів і голосу. Здивує справжня колекція характерних тембрів традиційно-народних інструментів – цимбал, бандури, панфлейти, рогів, окарин, флюяри, сопілок, ударних інструментів, перкусії тощо. А особливо цікавими виявляються доповнення народних інструментів класичними (скрипкою, альтом, контрабасом, кларнетом, ксилофоном, литаврами). Відчуття стилю й манери народного виконавства та постійний пошук нестандартних засобів музичної виразності – це особлива риса творчості композитора, це також сформований роками особливий, яскраво-національний колорит звучання ансамблю «Дніпро».

Пророче Шевченкове слово, що стало символом боротьби українців за свободу і право гідно жити і творити на своїй рідній землі, звучить у програмі не лише у вокалі – й це є окрасою «Саги», адже художнє слово у виконанні Героя України, народного артиста України, лауреата Національної премії України ім. Т. Шевченка Анатолія Паламаренка – це завжди подія, це всесвіт і непересічна правда!

Робота вражає оптимізмом та життєствердуючим настроєм! Широке застосування композитором етнопосилань складає певну філософію сьогочасності, вибудовується нова композиційна структура (слово – вокал – інструментальна музика у виконанні народних інструментів, а також класичних – традиційні та сучасні інтонації – настрої – емоції – світосприйняття – філософія – життя), де автентика перетинається з модерною сучасністю. Водночас це не є колажем, навпаки – створюється враження єдності й природності музичної мови, свого власного оригінального стилю (як композиторського, так і виконавського), результатом чого маємо «Сагу» – епос – думу – сказання, сповнену життям, любов'ю, боротьбою, вірою і надією!

Валентина СІНЬЛІКОВА,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри музичного
мистецтва КНУКіМ

СКІЛЬКИ ТРИВАЄ ЩАСТЯ?

Київський національний академічний Молодий театр звернувся до української класики. Володимир Кудлінський на камерній сцені театру поставив виставу «Момент» за оповіданнями Володимира Винниченка «Момент» і «На той бік».

Едуард ОВЧАРЕНКО

Герої вистави зустрілися у ті непрості часи, коли їхнє життя могло обірватися кожної хвилини. І тоді їх захопив вихор кохання. Довірливий погляд, гарячий подих, невловимий аромат, що кружляє в повітрі. Умови, місце зустрічі, соціальний статус – все це марнота: є лише відчуття та емоції. А далі... Далі вирішувати саме їм – залишитися між ними кохання назавжди чи триватиме лише мить.

– Це моє перше звернення до класичної української літератури як режисера, – розповідає Володимир. – Почав замислюватись над тим, що сьогоднішня ситуація багато в чому схожа на ту, яка була сто років тому. Звісно, ті часи були значно кривавішими, але коли став знайомитися з прозою Винниченка, знайшов теми, болючі для мене і сьогодні.

Головне питання, на яке я шукав відповідь, – як людина проявляється в умовах війни. Як ненависть і страх можуть опустити людину до стану тварини, коли заради порятунку стаєш жалюгідним і підлим, або ж, навпаки, – переборовши страх, готовий віддати своє життя заради іншої людини, спроможний на героїчні вчинки. Персонажі Винниченка дають змогу подумати над цими непростими питаннями в цій історії.

Спочатку я знайшов оповідання «Момент», де незнайомі чоловік і жінка, ризикуючи життям, перебираються через кордон, закохуються один в одного, а потім розстаються. Мені здалося, що для драматичної вистави цього матеріалу було замало. Згодом прочитав оповідання «На той бік», де теж чоловік і жінка знайомляться в дорозі, закохуються, а потім виявляється, що вона є терористкою – в неї мета вбити командувача штабу Червоної армії. А далі вони потрапляють у полон, де їм доведеться пережити усі жахіття свого становища і переосмислити цінність життя.

Об'єднав дві історії в одну. Коли з акторами почали працювати над виставою, виникло питання, як героїня могла піти від чоловіка, якого полюбила, який врятував їй життя... Але так буває, і якщо глядачі знаходять відповідь чи принаймні замислюються над цим й іншими питаннями в кін-

ці вистави, отже, наша робота не була марною, і це підтверджують гарячі оплески на поклони.

Сьогодні театральні колективи відходять від моделі «театру-дому», де все творче життя ти працюєш на одному місці. Між театрами відбувається колаборація акторів, режисерів, художників, балетмейстерів – такий взаємобмін корисний для всіх. Художній керівник Молодого театру Андрій Білоус прочитав сценарій, зрозумів рішення і дав добро на постановку. Сподобалася професійна підготовка акторів театру. Вони дуже пластичні, а для мого рішення це було головною умовою. Тому робота балетмейстера тут була надзвичайно важливою. Починали роботу з прекрасним балетмейстером Лідою Соклаковою. Сценографія у нас мінімальна – три бочки, чотири дошки і сухе дерево. І ця умовна декорація завдяки музично-пластичним етюдам стає то повіткою, то плотом, то возом чи мостом... Я люблю такий прийом, його використовував і в попередніх своїх роботах, коли фантазія авторів вистави підключає уяву глядачів і виникає магія театру. Пишаюся тим, що над «Моментом» працювали такі великі художники, як Володимир Карашевський, учень Данила Лідера (сценографія) і Лариса Чернова (костюми). Для мене це – надзвичайний досвід і велика удача. Ще хочу сказати про художника зі світла – Марію Акоюн, яка створила фантастичну атмосферу на сцені, зумівши передати як зовнішній, так і внутрішній світ героїв.

Репетиції розпочалися в грудні 2019 року. Мали випустити виставу ще навесні 2020-го, але через суворий карантин не змогли цього зробити. Однак, дякуючи Богу, продовжили роботу в серпні-вересні. Після карантину змінився балетмейстер – Ліда Соклакова пішла з театру, й у виставу прийшла Ніна Колеснікова. Важко було відмовитися від вже зробленого, не одразу, але зрештою знайшли спільну

мову з молодим балетмейстером і все склалося. Працювали інтенсивно, багато вигадували, шукали, жартували, сперечалися і 3 жовтня відбулася довгоочікувана прем'єра.

У виставі два акторські склади. Було цікаво працювати з усіма, кожен з них є особистістю, кожен створив неповторні характери. Наприклад, Муся у виконанні Поліни Снісаренко і Марії Пустової – це абсолютно різні образи,

попри однаковий текст, і так з усіма. Просто прозовий матеріал і рішення вистави дозволяють багато фантазувати і мати певний «люфт» у кожній ролі.

Глядач дуже тепло прийняв виставу. Я це відчуваю за атмосферою в залі, коли всі разом з героями живуть однією історією – сміються, співпереживають, не відводять очей від сцени і не заглядають у смартфони. І як нагорода – овації на поклони. Зви-

чайно, що вистава ще «сира», їй бракує легкості, «повітря», гумору, але потрібен час її награти. Вірю в довге сценічне життя «Моменту».

Я дуже вдячний художньому керівнику театру Андрію Білоусу за таку можливість, сподіваюсь на подальшу співпрацю над новими творчими проектами.

Нещодавно брав участь у фестивалі «Сучасної драми» у Національному театрі оперети. Разом з акторами Театру на Подолі відкривали фестиваль читанням п'єси «Четверта стіна» молодого драматурга Alex Wood. Твір сподобався, ми заприятелювали з авторкою. Показав цю п'єсу художньому керівнику Театру на Подолі Віталію Малахову, вже є ідея поставити за нею виставу на сцені рідного театру. Також хочу поставити казку для дітей. Ще один задум – казка для дорослих. Це п'єса Євгена Шварца «Дракон», яку Павло Ар'є переклав українською мовою і мені запропонував. Сподіваюсь, щось із задуманого зможу втілити у житті до кінця театального сезону.

Фото з сайту театру

«МІСТЕРІЯ ТУМАННОГО АЛЬБІОНУ» ОЖИЛА НА СЦЕНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОПЕРЕТИ УКРАЇНИ

На сцені «Театр у фое» Національної оперети України відбулась прем'єра музичного фентезі на музику британських композиторів «Містерія туманного Альбіону». Світ фантазії і краси полонив усіх, хто був присутнім у театрі. Середньовічні легенди, давні міфи і казки Великої Британії зазвучали чарівними голосами артистів і містичною музикою...

Авторка проекту – вокалістка театру оперети Мар'яна Боднар. За її словами, ідея створення такого дійства виникла під час весняно-літнього карантину.

«Головна мета – створити казку або принаймні казковий настрій, занурити в атмосферу давньої Британії, різних її куточків, тому що ми виконуємо пісні, балади, відомі хіти Шотландії, Уельсу, Ірландії, але в сучасній інтерпретації, в аранжуванні Брітенна, Парсела. І робимо це не просто у вигляді концерту, коли номер за номером йде, а у вигляді цікавої історії, яка розповідає історію кохання звичайного хлопця та чарівної феї. Це про ті часи, коли магичні істоти легко співживали зі звичайними людьми – разом веселились, святкували, а от що, коли між ними трапиться кохання, чим це може завершитись? Ми пропонуємо неймовірний хепіенд!» – зазначає Мар'яна Боднар.

У музичному фентезі «Містерія туманного Альбіону» присутня драматична частина, елементи магії, кельтські традиції – одруження, святкування Дня весни. Всі ці елементи поєднано в єдину музичну програму, вибудовано композиційно. Зібрано усі перли історії британської музики, починаючи з XVI століття і до сучасності.

«Я дуже люблю англійську мову і мені легко зрозуміти те, що я співаю. Відштовхуючись від слів, від контексту і мелодики обраних нами композицій, ми створили дуже цікаву історію», – розповідає авторка проекту.

Репетиції розпочинали з арфою, а потім збільшили склад – додали інструментальний квартет, гобой. Саме гобой Максим Коломієць написав аранжування для усіх інструментів, щоб збагатити музичну частину. Потім долучили артистів хору та балету.

Режисер і балетмейстер-постановник – заслужений

артист України Вадим Прокопенко. Він зазначає, що з Мар'яною Боднар надзвичайно приємно працювати, бо вона дуже ідейна, мисляча артистка і не боїться експериментувати. «Ми розробили концепцію музичного фентезі і працювати було над ним дуже цікаво. Дуже мені подобається, що в театрі оперети ініціативні артисти і ми завжди робимо щось інноваційне, опануємо новий музичний матеріал. На мою думку, те, що програма представлена англійською мовою, – не завадить, вона буде зрозуміла глядачеві, адже музика не має кордонів», – зазначає Вадим Прокопенко.

«Містерія туманного Альбіону» – чарівна, містична музика англійського середньовіччя, неокласика та казкове театральне шоу.

«Такі жанрові пошуки вкотре підтверджують, що Національна оперета є театром широкого профілю і така фантастична музика дуже яскраво й точно передає сутність стародавніх середньовічних британських традицій. «Людина-оркестр», гобоїст, композитор Максим Коломієць зробив аранжування, дуже стильну «музичну тканину», в яку гармонійно вмонтувались і вокалістка, і балет, і артисти хору», – зазначає хормейстер-постановник, з.д.м. України Ігор Ярошенко.

Сподіваємось, що вокально-пластична феєрія, яка занурює глядачів у чарівний світ, сучасний аналог раю – міфічний острів Авалон, де живуть неземні істоти і трапляються дива, надовго вкарбується в репертуарі театру.

ВОСКРЕСІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ЗДАВЕН

У рік 85-річчя Вадима Пепа він стає зрозумілішим як особистість тим, хто знає його життєпис, бодай змолоду.

Тож читаю: «Я народився 1936 р. у селі Драбові Полтавської області, яке з 1954 р. було приналежне до Черкаської області. Син одвічних хліборобів старшокласником працював улітку на городі і в полі, публікувався в районній газеті. Закінчив школу зі срібною медаллю. Не витяг на золото, бо на випускному екзамені з російської літератури не заслужив відмінної оцінки. Не зумів я, як очікував екзаменатор, високо оцінити роман І. Гончарова «Обломов», тому, очевидно, що не зміг уявити такого ледаря в Україні.

Водночас я радів, що одразу ж вступив на відділення журналістики філологічного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Але на четвертому курсі один з однокурсників постарався, щоб до спецслужб потрапив мій зошит, у якому я ще зі школи як молодий мрійник писав відверто про те, що бачив і чув. Нерідко з іронією й обуренням. І от наприкінці 1956 р. був виключений з університету за звинуваченням в «українському буржуазному націоналізмі». Це при тому, що виріс у так званій хаті «ліпці» зі стінами із саману і не мав найменшого уявлення про якесь там ліжко, а спав на покритій домотканною рядниною печі покотом зі старшим братом і сестрами, а коли підріс, то разом із батьками – на долівці. Ні з якими «буржуазними націоналістами» не знався. Що ж «буржуазне» тоді шокувало в мені академіків і докторів наук на засіданні ректорату? Не повірите – вірш, присвячений Тарасу Шевченку:

*А поки що спи, Тарасе,
Прийдемо збудити,
Як почнем кайдани рвати
І волю кропити!»*

Як же далі склалася доля Вадима? Радий був, що не мордували у Мордовії, як інших. Може, тому, що проявив «націоналізму» не віднайшли у родичів. Далі Вадим Пепа пише:

«За порадою ректорату я подався з «вовчим квитком» «на перевиховання» у робітничому середовищі металургійного заводу в місті Сталіно (нині Донецьк). Там невдовзі був мобілізований на службу в армії. Відбував солдатську муштру в місті Бузулуку Оренбурзької області та на полігоні в Тоцькому, де 1954 р. було випробувано на відкритій місцевості ядерну зброю. Після де-

мобілізації вдалося поновити навчання на тому ж факультеті журналістики, з якого був витулений. Одержавши диплом, активно працював рядовим журналістом. Вищих посад не доскочив через клеймо: «З душком націоналіста». Навіть активне сприяння академіка Федора Павловича Шевченка не допомогло мені потрапити в аспірантуру Інституту історії АН України через спротив спецслужб.

Все це лише окремі факти з життя патріота, якого я знаю багато років. Тому мене приємно вразило висунення Вадима Пепа як відомого письменника і журналіста, громадського діяча на здобуття найвищої державної відзнаки – Національної премії України імені Т. Г. Шевченка за публіцистику на історичні теми, що поглиблює знання сучасників про історію Землі, насамперед Вітчизни, з найдавніших часів.

Саме такою є книга Вадима Пепа «Слово про антського короля Божа», очільника антів, яких М. Грушевський вважав предками українського народу. Оборонець рідного краю загинув мученицькою смертю приблизно 375 року. В головному творі візантійсько-готського історика Йордана, доведеному до 551 р., скупі рядки обпікають серця синів українського роду:

«З цього самого острова Скандзи (тепер Готланд у Балтійському морі навпроти гирла річки Вісла – В. П.), як нібито з майстерні, що виготовляє племена, або, точніше, начебто з утроби, яка народжує племена, вийшли, як доносять перекази, готи з королем своїм на ім'я Беріг». Спадкоємець його влади Амал Вінитарій «двинув військо в межі антів і коли вступив туди, в першій битві був переможений, але в

подальшому став діяти рішучіше і розп'яв короля їхнього Божа із синами його та із сімдесятьма старійшинами для залякування, щоб тіла розп'ятих подвоїли страх підкорених».

У своїй творчості В. Пепа керується воістину історичним баченням Шевченка, українського Пророка, який за лічені місяці до останнього подиху у зачині поеми «Саул» провістив:

*В непробудимому Китаї,
В Єгипті темному, у нас
І понад Индом і Євфратом
На полі вольнім вольно пас
Свої ягнята і телята
Чабан було в своєму раї.*

На переконання В. Пепа, український етнос суцільний на білому світі з такою ж давниною, як і сини Ізраїля – «від сотворіння світу», якщо йти за Біблією.

Чому ж висунення на Шевченківську премію Вадима Пепа було очікуваним? Тому що автор, заслужений журналіст України, член НСПУ, лауреат Літературно-мистецьких премій імені І. С. Нечуя-Левицького та імені Олеса Гончара, всіма своїми публіцистичними книгами старанно висвітлює доісторичну й історичну долю українського народу, його мови і національного характеру.

Однак В. Пепа важко починалося як письменнику. З неабиякими труднощами у «Радянському письменнику» він таки пробився з виданнями «Скажи мені, соколе» (1987) і «Ключі од вирію» (1990). З пробудженням української національної свідомості відкрилося «друге дихання»: «Україна в дзеркалі тисячоліть» (2006), «Пам'ять української душі» (2012), «Золото Дажбожих внуків» (2015), «Перед очима істини» (2015), «Майстер-клас з імператором» (2017), «Щедрик летить із Києва» (2018), «Віч-на-

віч з вічністю» (2019), «Слово про антського короля Божа» (2019), «Володар Грому» (2020).

У цих виданнях автор наполегливо доводить, що український рід зароджувався з першими словами своєї мови на березі річки Десни у всесвітньо відомій Мізинській археологічній культурі. Вона охоплювала береги усіх більших і менших річок на дотепер збережених етнічних українських землях. Мисливці на мамонтів, північних оленів, носорогів, диких коней та іншу крупну звірину залишили виразні сліди свого буття, починаючи з понад XXIII й до XIV століть до нової ери. Таке тривале поселення доби верхнього палеоліту відкрив 1894 р. виходець із Чехії Вікентій Хвойка на вулиці Кирилівській у Києві й розкопав трохи нижче, на Подолі, скупчення великих кісток мамонтів на стоянці, що існувала 20 тисяч років тому.

Матеріальні й духовні здобутки Мізинської археологічної культури успадковує не менш знаменита наступниця, яка заслуговує назви – Трипільська цивілізація. Саме тоді, а це понад сім тисяч років тому, пращури українського роду переступили межу від полювання, риболовлі та збирання дармових плодів земних. Задля виживання зі збільшенням етносу заходилися скородити землю, сіяти жито, пшеницю та всяку пашницю й збирати золоте збіжжя. Всюдишущі елліни, які більше, ніж будь-хто інший, прислужилися духовному збагаченню європейських народів, приліпили тим, що трудилися в поті чола на ланах і полях, наймення – скави. Копачі. Або ще георгос, тобто землероби.

Однак сталося так, що, ймовірно, десь у середині VI ст. н.е. так званий Псевдо-Кесарій вставив у «скави» літеру «л». Де й узялося «склави». А це по-грецькому – «раби». Осоружне поняття латинська мова ввела в європейський і міжнародний ужиток – Sclavenia.

В. Пепа докоряє українській еліті, що вона досі змиряється з осоружним: при вінчаннях у православних храмах благословляються «раб Божий» і «раба Божа». Так само і як відспівують покійників у лоно Авраамове. Це при тому, що ні в грецьких богослужіннях, які наслідують православ'я, ні в католицьких не чути ніяких «рабів». Ба більше, молимося ж: «Отче наш!». У якого ж вітця рідні діти – «раби»?

Українську еліту подібна практика ні з якого боку не допікає. Інститут археології НАН України, «ничтоже сумняшеся», похваляється «періодичним нау-

ковим виданням» з назвою «In Sclavenia Terra». Збірник наукових праць «є серією, цілком присвяченою проблемам археології та ранньої історії слов'ян другої половини I тис. н.е. (друга половина V-X ст.)». Український переклад іншомовного їсть очі – «В Рабській Землі».

Московські законодавці історичної моди академіки Б. Рибаків і Д. Лихачов не сушили собі голову над тим, коли ж і звідки постало принизливе наслання та як здихатися його, а лиш «підсолодили» гірку пілжолу – приєдналися до перехрещення «склавінів» на «слов'ян». Як не прижилося в Київській Русі, на відміну від деяких держав, і дике рабство, якого зазнавали на певний час лише полонені.

Пепа зробив свій внесок у дослідження й висвітлення «склавінів» і «слов'ян», коли досліджував написання «Слова о полку Ігоревім», зокрема вважаючи, як деякі інші дослідники, що одним з його авторів є «Ходина». При цьому В. Пепа підкреслює, що в оцінці «Слова...», «Історії русів» переважало довільне оцінювання традицій як «поганських», коли читали у тексті: «Се вітри, Стрибожі онуки», «ги нуло добро Даждбожого онука», «кликнули Карна і Жля», «Із Києва добігав до півнів у Тмуторокань, Великому Хорсові вовком путь перебігав», «Світлеє і Трисвітлеє Сонце!», «часи Бусові», себто часи вождя антів Божа. Тепер можна і треба об'єктивніше, з більшою національною гідністю оцінювати шедеври творчості наших предків, що і робить Вадим Пепа.

Він, зокрема, підкреслює, що піснетворець Ігоря успадковував духовні здобутки українського роду з розквіту Трипільської археологічної культури, відлуння від якої доносять до сучасності природною українською мовою колядки й щедрівки та пісні дотепер збережених календарно-обрядових дійств. А щоб розворушити пам'ять про Божа, нагадав про пекуче лихо, яке спіткало в IV ст. антів на чолі з незабутнім Божем.

В. Пепа доводить у «Слові про антського короля Божа», що автор «звертається до первозданного народнопоетичного, виспіваного в четвертому-п'ятому століттях по свіжих слідах трагедії, яка спостигла антів. У XII ст. гірка недоля одноплемінників усе ще була на слуху в їхніх нащадків. Гірку згадку про лихо, але вікопомне, всупереч несприятливим обставинам було увічнено на всі віки.

«Слово о полку Ігоревім», звісно, – плід не одного, а принаймні двох невідомих авторів, стверджує В. Пепа. Причому обидва

– сини народу, який з VIII ст. н.е. заявляє себе на міжнародній арені українським. До спадщини загребущого північного сусіда, на думку В. Пепа, геніальний твір – шедевр світової культури – не має стосунку.

Доброї пам'яті видатний історик Ярослав Дашкевич указує: «Брехнею є те, що Москва заснована Юрієм Долгоруким 1147 року. Це міф, який не має доказового підтвердження. Москва як поселення була заснована 1272 року. Цього ж року був проведений третій перепис населення Золотої Орди. При першому переписі (1237-1238 рр.) і другому (1254-1259 рр.) поселення – Москва не згадується».

То як же Москва і з якого боку може бути причетною до IV і XII століть? На те ж, коли було написано Слово про похід Ігоря, чимало доказів. Як силкувалися спотворювати текст «Слова» втручаннями москвит, показав авторитетний дослідник всесвітньо відомої пам'ятки Б. Яценко: «О. І. Мусін-Пушкін (*«гофмейстер»*), «*обер-прокурор Святейшого Синода»*, «*Управляющий корпусом чужестранных единоверцев»* – В. П.) не так перекладав, як викладав зміст пам'ятки «по одной токмо догадке, то есть по смыслу речи». Уже першу фразу «Не лѣпо ли ны бяшеть братіе начяти старыми словесы трудных повѣстий...» О. І. Мусін-Пушкін дарма намагався передати по-своєму («Коль прилично нам...») Чи: замість «по былинам сего времени» – «деяния тогдашнего времени»...

В. Пепа, як інші сумлінні дослідники, вважає, що вікопомний твір «Історія Русів» – «пам'ятка української національно-політичної думки початку XIX ст. (тривалий час поширювалася в рукописному варіанті, надрукований лише 1846 р. – В. П.), де подано яскраво, часом у художній формі, картину історичного розвитку України від найдавніших часів до 1769 р.». Хіба ж не на видноті те, що безіменний автор «Історії Русів» у XVIII ст. міркував глибше, ніж деяка частина української еліти в XXI?

Животворчий дух рідного народу нездоланий. Слово про похід Ігоря – надбання сповідників одвічних вірувань українського роду. Перший – безіменний, як і автори колядок та щедрівок. Другий – воістину геній. Виразник пам'яті про такі ж золоті, як і в еллінів, віки Трипільської цивілізації та наступні – буремні й здебільшого лихі.

На жаль, доісторичне певний час ганьбилося. Але українська еліта все ж не переродиться на безпам'ятних Іванів, котрі не знають і не беруться розібратися, як дорікав Тарас Шевченко: «Що ми?... Чиї сини? Яких батьків?». Добре, що у нас вдалося розворушити невмирущу пам'ять не лише про Божа, а й про осмис-

лення українськими пращурами таїн світу десь так, як це відображено у збереженій для всього людства давньогрецькій міфології. Докладно про це – у виданні Вадима Пепа.

На думку В. Пепа, автор «Слова» Ходина, якого він не вважає міфічним, як деякі дослідники, за украї небезпечних для вільнотумства обставин знайшов спосіб та зумів поєднати неміряні тисячоліття язичницького, яке проклиналося, як «поганське», з віками нового християнського віровчення. Отже, «Слово о плъку» – «надзвичайно цінна унікальна пам'ятка. Літературний шедевр» навіть за визнанням російських енциклопедистів. Якби вони не були залежними від імперських зазіхань, то мали б честь ставитися до «Слова о плъку» так, як і до інших пам'яток всесвітнього значення. А це взірці індійського та іранського епосу, французька «Пісня про Роланда», німецька «Пісня про Нібелунгів», англійський «Беовульф», грузинський «Витязь у тигровій шкурі», вірменський «Давид Сасунський», іспанська «Пісня про мого Сіда», ісландські саги, карело-фінська «Калевала», японська «Повість про дім Тайра», українське «Слово о полку Ігоревім».

Було, що язичницька «Калевала» безправною падчеркою прислугувала Російській імперії. Але ж вивільнилася, як у казці, і розкошує як одвічно карело-фінська. Така ж доля уготована, очевидно, в майбутньому і «Слову» – твору українському й принаймні від двох давньоукраїнських авторів.

За колишніх радянських часів «Слово» трактувалося як пам'ятка трьох братніх народів – російського, українського, білоруського. Та й за такого «братерства», пригадую, у першій половині 50-х років XX ст. «Слово» ми вивчали лише на уроках російської літератури і лише в запитаннях згадували на уроках української. Тепер у нас у школі, слава Богу, «Слово» вивчається, зате в РФ на себе ковдру дали тягнуть. В. Пепа обурений, що в п'ятитомній «Енциклопедії «Слова о полку Ігоревім», виданій 1995 р. у Санкт-Петербурзі, лізе межі очі «шедевр русской литературы».

Отже, є необхідність за нових умов – Незалежності України, свободи досліджень і оцінок минулого – повертатися до вивчення шедеврів наших предків, дорозити тим набутком, тексту якого з більше 900 слів присвячено понад 700 досліджень, рівнятися на тогочасних витязів духу, робити уроки і з історичних поразок предків, – саме над цим багато, невтомно, натхненно і працює претендент на звання Шевченківського лауреата, відомий письменник і журналіст Вадим Пепа.

Василь ВАСИЛАШКО, член НСПУ

«НАША ЗБРОЯ – СЛОВО» – ПРЕЗЕНТОВАНО КНИЖКУ ПРО ПОДІЇ В БІЛОРУСІ

У грудні вийшла в світ спільна книга Національної спілки журналістів України (НСЖУ) та Асоціації польських журналістів (SDP) «Я журналіст. Чому ти мене б'єш?».

Це видання є проявом солідарності з білоруськими журналістами, які зазнають репресій лише за те, що вони виконують свій професійний обов'язок – інформують про акції протесту, які відбуваються в їхній країні.

Книга підготовлена у Варшаві у співпраці з українськими та білоруськими журналістами. Її редактором є голова Національної спілки журналістів України, член виконкому Європейської федерації журналістів Сергій Томіленко.

Авторами репортажів та інтерв'ю є білоруські журналісти: Катерина Андреева, Ольга Івашенко, Ігор Ілляш та український журналіст Назарій Вівчарик. У 20 історіях вони показали, що переживають зараз

журналісти, які працюють у Білорусі: затримання, катування та тиск.

Героями поданих історій є журналісти незалежних білоруських ЗМІ, зокрема Белсат, Єврорадіо, Наша Нива, Радіо Свобода, портал Tut.by. Вже заголовки розділів у книзі викликають жах і показують, наскільки немислимими є важкі умови зараз у білоруських журналістів: «Вони роздягали догола та били ногами в житті», «Мене посадили в камеру для

тортур», «Я думав, що збирався на протест, а опинився на війні», «Коли в мене потрапила куля, я сказала "ой" і побігла далі».

«Наша зброя – це слово. Ми будемо захищати журналістів, не будемо мовчати про те, що відбувається в Білорусі, вимагатимемо поваги до своїх прав і до своєї роботи», – зазначив голова НСЖУ Сергій Томіленко під час презентації.

«Ми хочемо, щоб інформація про переслідування журналістів у Білорусі поширювалася якомога ширше і була почута у всьому світі», – заявив керівник польської асоціації журналістів Кшиштоф Скворонський.

На думку директорки Центру моніторингу свободи преси Джоланти Хайдаш, ця книга є важливим виданням, яке документує порушення принципу свободи слова в Білорусі.

Для того, щоб книга охопила якомога ширшу аудиторію у всьому світі, вона вийшла п'ятьма мовами: українською, російською, англійською, польською та білоруською і розповсюджується онлайн.

ЗБІРЦІ – 110 ЛІТ

Опришки-учасники народно-визвольної боротьби в Галичині, на Закарпатті й Буковині в XVI-XIX століттях. Опришківський рух набрав особливого піднесення у XVI столітті та I-й половині XIX століття і був спрямований проти визиску шляхти й утисків адміністрації. Вперше згадувався в документах за 1592 рік.

Найвищого піднесення опришківський рух досяг у 30-40 роках XVIII століття під проводом ватажка Олексі Довбуша, а пізніше – під керівництвом Василя Баюрака, Івана Бойчука. Опришківський рух та його ватажки оспівані в народних піснях, легендах, переказах.

У 1899 році Володимир Гнатюк видає свою першу ґрунтовну розвідку «Словацький опришок Яношик в народній поезії» («Записки Наукового товариства імені Шевченка», Львів, Т. XXXI-XXXII, кн. 5-6; с. 1-50), яка має окремий розділ «Порівняння Яношика з Довбушем».

Вчений збирає і систематизує народні оповідання про гуцульське карпатське опришківство та його ватажків, зокрема про Олексю Довбуша. І в 1910 році Володимир Гнатюк видає велику збірку «Народні оповідання про опришків» («Етнографічний збірник», Львів, т. XXVI, 342 с.). В ньому є

258 переказів про лемків карпатського регіону, перш за все про Олексю Довбуша.

Видання складається: «Передмова» (с. III-XVII), в кінці якої стоїть дата «Львів, 6.V. 1910»; I. Давні часи й опришки. II. Опришки в народній поезії. III. Опришки з переддовбушівських часів. IV. Ватажок Олекся Довбуш. V. Довбушеві товариші й наслідники. VI. Пізніші опришки. VII. Від Олексі Шведа до Гриця Багана. VIII. Атаман пушкарів Юріштан і ватажок опришків МIRON Штола з товаришами. IX. Антосій Ревізорчук і інші опришки. X. Напади опришків і оборона від них. XI. Останні опришки. XII. Опришківські комори.

Відразу було опубліковано рецензію В. Данилова в журналі «Живая старина» (1912, Вип. 2-4, – с. 513-514) на «Народні оповідання про опришків» («Етнографічний збірник», Львів, 1910, Т. XXVI, 342 с.).

У селі Велеснів ще маленьким хлопчиком Володимир почув від своєї матері Василя пісню про Олексю Довбуша «Ой попід гай зелененький» і записав її у вересні 1895 року від неї (її і тепер співають велесняни у нашому селі – Р.Ч.).

А вже студентом Львівського університету Володимир Гнатюк у 1895 році в селі Хітар Стрийського повіту на Львівщині від Івана Хомінця записав пісню «Про Довбуша» та ще дві примітки до неї і в розділі «З уст народа» в часописі «Житє і слово»

(Львів, 1895, Т. 4, кн. 5, с. 157) опублікував усе це.

А наша землячка Олена Кисілевська записала в селі Річка на Прикарпатті від І. Петлюка-Кищука народний переказ «Марусяк і Параска Луценкова». І всі ці записи введено до цієї збірки.

За рекомендацією найбільших тогочасних слов'янських мовознавців Ватрослава Ягіча та Олексія Шахматова Російська академія наук у Петербурзі в 1913 році нагородила працю Володимира Гнатюка «Народні оповідання про опришків» («Етнографічний збірник», Львів, 1910, Т. XXVI, 342 с.) премією імені Олександра Котляревського (Олександр Котляревський – український філолог-славіст, археолог і етнограф – Р.Ч.).

Цією збіркою зацікавилася багато вчених та письменників України, Росії, Чехословаччини та інших країн. Наприклад, наш земляк один її примірник підписав так: «Глибокоповажному добродієви Максиму Горькому в доказ глибокого поважання від Володимира Гнатюка».

Сучасні українські фольклористи вважають збірку «Народні оповідання про опришків» – «...унікальною збіркою народних оповідань».

Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА,
співзасновниця, директорка
Велеснівського етнографічно-
меморіального музею
Володимира Гнатюка

ПОКОТИЛОСЬ ПРЯСЛИЦЕ

А чи знаєте ви, що таке звичайне пряслице?

Мандруючи вишгородськими пагорбами або милуючись чарівними краєвидами Дніпра, іноді прямо під ногами трапляється знаходити предмети дивовижної форми – такі собі невеликі кружечки із отвором посередині. Вони можуть бути кам'яні, металеві – зі свинцю, а інколи навіть із зображеними загадковими знаками. Археологи добре знають цих мовчазних свідків сивої давнини – це пряслиця.

Пряслице – махове колесо, яке закріплювалося на веретені й підсилювало обертальні рухи під час прядіння. Простіше кажучи, пряслице – це невеликий глиняний, металевий або кам'яний грузик, який одягався на веретено та перетворював його у маятник. У трипільській культурі були поширені пряслиця керамічні, конічної або біконічної форми. У великій кількості виявлені під час дослідження пам'яток троянівського типу та городського типу. Здебільшого вони оздоблені заглибленим орнаментом, зустрічаються піктографічні зображення. Мабуть, подібні пряслиця мали не лише утилітарну функцію, а й були сакральними предметами, пов'язаними з міфологічними уявленнями про «нитку долі».

Часто туристам, які відвідують та слухають екскурсію про княжий Вишгород, розповідають про «квартал гончарів», «квартал металургів» і, звичайно, згадують інші ремесла, наприклад, таке, як ткацьке. І, дійсно, на високому пагорбі Сіль-гори, що домінує над долиною Дніпра і з якої відкривається чи не найкращий краєвид, серед великої кількості стародавньої кераміки часто доводиться знаходити ці чудернацькі вироби з свинцю або пірофілітового сланцю (рожевого лупака), якого, до речі, у Вишгороді в природі не існує. Він здавна добувався поблизу Овруча, й ще у давні часи за сотні кілометрів спеціально завозився до княжого Києва, Вишгорода та інших міст для виробництва різних художніх виробів з каменю. Особливе місце у видобутку та обробці каміння давньоруського часу належить Овруччині, де розроблювали поклади пірофілітового сланцю й виготовляли численні вироби з нього. Ця порода має блідо-рожевий, червонувато-ліловий або попеляс-

то-фіолетовий колір. Її видобуток пов'язаний з родовищами Словечансько-Овруцького кряжа – найбільшого та єдиного, який промислово розробляли в Східній Європі.

Російський історик Валентин Янін свого часу звернув увагу на те, що район поширення «шиферних прясельць» точно збігається з кордонами району грошового обігу до монгольської навали. Окрім того, прясельця неодноразово перебували у скарбах разом зі срібними гривнями та монетами. Звідси було зроблено висновок про платіжну роль цих масових і притому гранично стандартизованих виробів давньоруської промисловості, поширення яких могло йти по степах монетного обігу попередньої доби.

Отвір у середині дозволяв зв'язувати монети мотузкою в зручні грошові в'язанки. До речі, у Китаї, згідно з однією із версій, саме прясельця стали прообразом монет з квадратним отвором.

На думку деяких учених, прясельця мали також ритуальне

значення в дохристиянських обрядах і використовувалися як «вотиви» – підношення божествам. Тобто виконували традиційну роль монет. Написи на пряслицях побічно підтверджують і цю версію. Тож «шиферні прясельця» – це, можливо, кам'яні монети. Підробити таку монету було неможливо – родовище рожевого сланцю в Овручі – єдине в Європі. Чому настільки зручна монета повсюдно вийшла з обігу, – поки залишається загадкою. Ймовірно, виготовлення шиферних пряслиць припинилося у зв'язку зі знищенням овруцьких каменерізних майстерень і самих майстрів-каменерізів під час монгольської навали.

Вишгородські пряслиця – найпоширеніші знахідки, що є експонатами у приватних колекціях. Тут їх знаходять у великій кількості. Цікаво, що майже в одному місці – на підвищенні добре відомою місцевим «Сіль-гори», що може говорити про існування у цьому місці прадавнього «кварталу ткацтва». Усі пряслиця, знайдені у Вишгороді, які були у

приватних колекціях, нам вдалося викупити. Усі вони будуть передані (подаровані) Вишгородському історико-культурному заповіднику для подальшого наукового опрацювання. Цікаво, що всі ці прадавні артефакти знайдені на тому місці, де фіксуються залишки поселення трипільської культури, а деякі пряслиця дивовижним чином нагадують трипільські. Ось як ця місцевість описується у відомому виданні 2007 року «Вишгород. Межигір'я», автором якого є кандидат історичних наук, професор Іван Черняков: «На території Вишгородського городища біля садиби храму Святих Бориса і Гліба у 1996 році під час розкопок були знайдені окремі уламки посудин пізньотрипільської культури, що може свідчити про існування в цьому місці стародавнього поселення, культурний шар якого міг бути знищений під час будівництва Вишгорода у давньоруський час». На фото вишгородських знахідок (прясельць) видно дивовижну схожість їх з пряслицями доби мідного віку. Чи могли існувати свинцеві пряслиця, а не тільки глиняні у добу пізнього трипільля, – питання відкрите. На деяких можна побачити піктографічні символи, які ще треба ретельно дослідити. Відомо, що пряслице могло мати не лише утилітарну функцію, тобто використовуватися за призначенням, як частина виробничого процесу виття нитки. За припущенням кандидата історичних наук Наталії Бурдо, деякі пряслиця могли бути сакральними елементами міфоруалу ворожіння на «нитку долі», який добре відомий та простежується у багатьох народів світу. Хтозна, можливо, деякі

з придбаних у приватних колекціонерів вишгородських пряслиць і брали участь у чаклуваннях понад десять років тому? Відомо, що княжий Вишгород особливо славився красунями жіночої статі. Ось як, спираючись на численні історичні джерела, у статті «Гаремі князя Володимира: правда чи міф» (газета «Голос України») кандидат історичних наук Ірина Чугаєва згадує і про княжий Вишгород: «Однією з головних рис князя Володимира Святославича язичницьких часів був безмежний інтерес до жінок, що вирізняло його з-поміж інших володарів Русі. До хрещення він, як свідчить «Повість минулих літ» в оповіданні за 980 р., мав не лише низку дружин, а й кілька гаремів – 300 наложниць у Вишгороді, 300 – у Білгороді та 200 – у с. Берестовому. При тому він не обмежувався власними жінками, «творив блуд», за що літописці порівнювали князя з біблійним царем Соломоном, який був великим любителем жінок і нібито мав 700 дружин та 300 наложниць». А чи не від того ця гора з давніх-давен і досі зветься у Вишгороді – «Сіль-горою»? Усім добре відомі весільні традиції голосити на весіллі «Гірко!» або подавати паляницю з сільничкою при зустрічі любих гостей, вітаючи їх хлібом-сіллю. У концепції розвитку туризму на Вишгородщині або експериментальної археології було б цікавим дослідити й відродити на вишгородських кручах прадавній ритуал «замовляння на нитку долі» з використанням веретена і пряслиця.

Унікальне пряслице з написом, датованим серединою XI століття, було знайдене при розкопках садиби церкви св. Бориса і Гліба в 1996 році (керівник розкопок – Р. С. Орлов, автор знахідки – В. К. Козюба). Напис складається з 58 літер, 14 слів. Зміст напису – звертання жінки на ім'я «Чепура» з проханням про її захист. За своєю інформативністю напис на вишгородському прясельці не має рівних на предметах ремісничого вжитку і дорівнює знаменитій берестяній грамоті або графіті Софії Київської. Це не поодинокі знахідки давньої писемності на пряслицях, наприклад, є написи: «Молодило», «Янка вдала пряслень Жириці» та ін. У рукописному описі розкопок за 1935 рік Т. Мовчанівського знаходимо запис про знайдене у Вишгороді пряслице з написом «Невесточ» (Б. Рибаків, 1948 р.). Дослідження тривають...

Вадим ПЕРЕГУДА, краєзнавець

